

KUIL LANKAMP

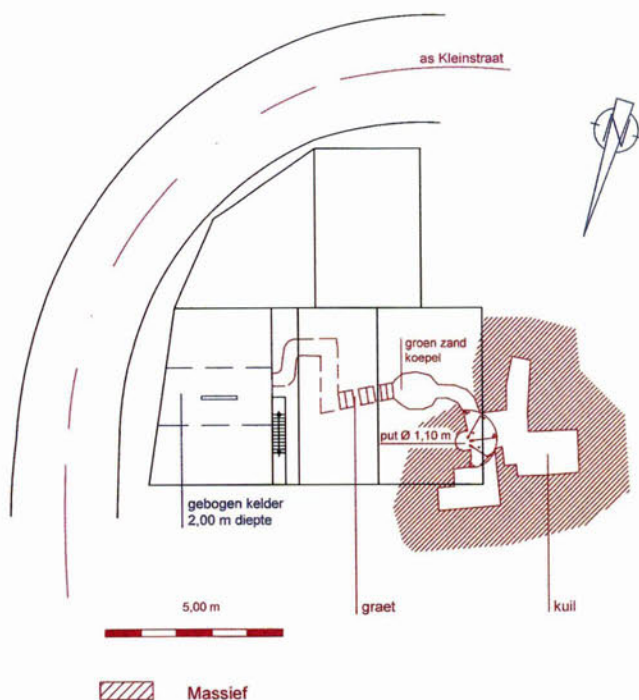
Ton Breuls, Berno Huls & Johan Janssen, Vzw Hulpdienst Groeven, p/a Bovenstraat 28, B-3770 Kanne, Riemst (België)

De eigennamen van de onderaardse kalksteengroeven kennen bijna allemaal het toevoegsel berg, grot of groeve. De Sint-Pietersberg, de Gemeentegrot of de Geulhemmergroeve zijn wel de bekendste namen in het Mergelland. In de Belgische kerkdorpen Zichen-Zussen en Val-Meer (gemeente Riemst, nabij Maastricht) komen we vaak het woord kuil tegen. Soms de naam van een heuse groeve, zoals de Coolen (verbastering van Kuilen) of Lemme de Weverskuil. Er is dan "gewoon" een ingang in een steilrand(je) waarachter zich het gangenstelsel uitstrekt. Maar meestal is een kuil de benaming van een oude privé-groeve, die zich onder een (voormalige) boerderij bevindt. De kuilen zijn doorgaans klein van oppervlakte, omdat de steenwinning beperkt bleef tot privé-gebruik. Eerst werd een schacht afgediept tot de winbare steen,

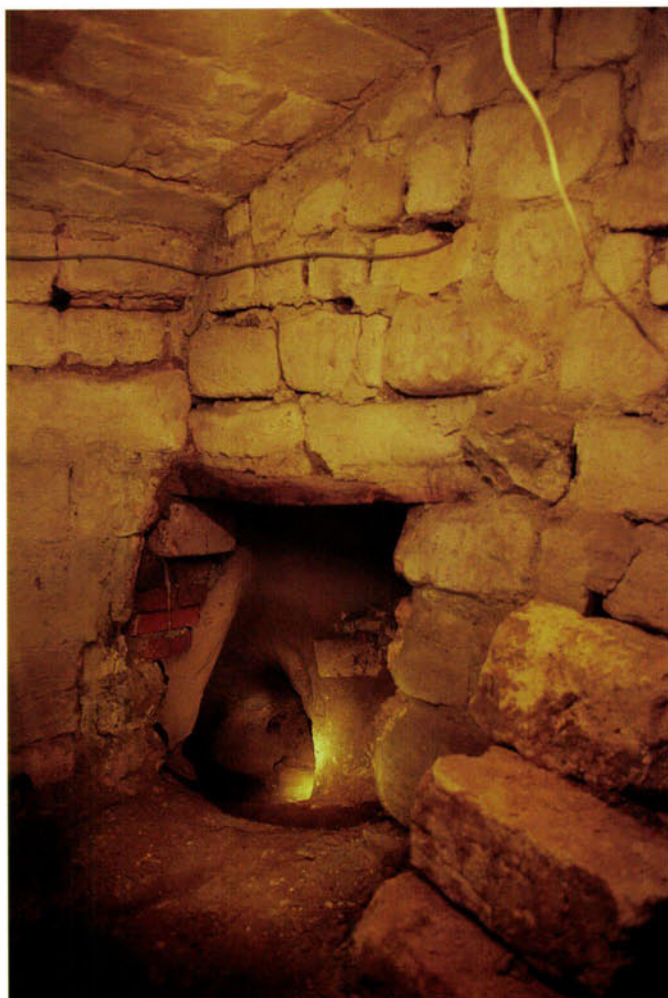
waarna vanuit de ondergrond een soort trap naar boven werd gezaagd en gekapt, door de mergel en de bovenliggende dekgrond van kiezel en leem, tot aan de oppervlakte. Zo'n trap wordt graet genoemd en vormde de toegang tot de kuil. Langs de schacht werd de gewonnen steen omhoog getrokken of diende als waterput. Omdat de opening van de graet meestal in een kelder, keuken of stal was en door latere bewoners de boerderijen of huizen gesloopt of ingrijpend verbouwd zijn, is menig graet verdwenen of zeer moeilijk opspoorbaar. Er is dan geen toegang meer mogelijk tot de kuil en het bestaan ervan kan alleen maar vermoed worden. In dit artikel wordt ingegaan op Kuil Lankamp in Val-Meer. Een kuil waarvan de aanwezigheid reeds jaren vermoed werd en nu aangetoond is.

HET EERSTE ONDERZOEK

JOHAN JANSSEN (1985) rangschikte Kuil Lankamp, destijds met de naam kuil Lenaerts, onder "vermoedelijke kuilen". Bij zijn inventarisatie van de kuilen was Janssen vaak afhankelijk van getuigenverklaringen van oudere bewoners uit Val-Meer. Van de kuil Lenaerts, onder het huis aan de Kleinstraat 3, werd het bestaan slechts gesuggereerd. Het zou gaan om een kleine kuil, vrij diep gelegen onder het maaiveld en de kuil zou oorspronkelijk te bereiken zijn geweest via een graet. De eigenaar ontkende dat echter in alle toonaarden. Hij wist van geen kuil en hem was nog nooit iets opgevallen van een toegang in de vorm van een graet. Wel was er een schacht, maar die was praktisch geheel opgevuld met puin. En die schacht kon ook wel als waterput gediend hebben. Om een einde te maken aan dit "welles nietes" spel, typeerde JANSSEN (1985) deze kuil als "Vermoedelijke kuil" (figuur 1).

FIGUUR 1
Plattegrond Kuil Lankamp
(illustratie: Berno Huls).

FIGUUR 2
Ingang graet in kelder
(foto: Ton Breuls).

KUIL LANKAMP

De huidige eigenaar Martijn Lankamp kocht enkele jaren geleden het huis in de Kleinstraat. Omdat zijn vader eigenaar is van de kuil L. Lenaerts onder het tegenoverliggend huis aan de Kleinstraat 20, was zijn nieuwsgierigheid geprikkeld. In de mergel boogkelder ging hij op zoek naar de mogelijke graet en met wat graafwerk kon hij de toegang tot de ondergrond blootleggen. De Hulpdienst Groeven heeft op verzoek van de eigenaar de kuil geïnventariseerd, gefotografeerd en opgemeten. Omdat het bestaan van de kuil Lenaerts onzeker was en Lankamp bewust naar de kuil gezocht heeft, is de kuil omgedoopt van kuil Lenaerts in kuil Lankamp.

DE GRAET

De graet start in een hoekje van de kelder (figuur 2). Ze voert niet door kiezel en leem, omdat op dit niveau de mergel reeds aanwe-

zig is. Halverwege de graet is een brede uitgeholde ruimte met een dichtgemetselde aftakking. Aan de graafsporen in de graet is niet te bepalen of deze aftakking zijn naam verdient en vanuit of naar de huidige graet is gemaakt. Ook is niet te achterhalen of het oorspronkelijk een verbinding is geweest naar een andere bovengrondse ruimte (uitkomend bij de buurman?) of dat het bij een poging is gebleven om zo'n verbinding te creëren. In tijden van oorlogen vonden bewoners namelijk een veilige schuilgelegenheid in hun kuil. Uit veiligheidsoverweging of als burenhulp werd een andere graet gemaakt naar het naastgelegen huis. Wellicht is de tweede optie de juiste en is deze aftakking slechts een eerste aanzet geweest van een nieuwe graet.

DE KUIL

Bij het betreden van de kuil is rechts een schacht die uitmondt in de kuil en geheel

volgestort is met puin en aarde. De schacht is oorspronkelijk als waterput gebruikt, omdat in het achterhuis de ophaalinstallatie nog aanwezig is. Door de puinkegel onder in de schacht is niet meer na te gaan hoe diep de waterput onder de schacht in de mergel (de vloer) was uitgegraven. De kuil zelf is niet hoog, op sommige plaatsen reikt het plafond maar tot twee meter. In vroeger tijden heeft het (grond)water bezit genomen van de kuil. Plaatselijk tot 40 cm onder het plafond zijn de sporen van de waterspiegel op de wanden achter gebleven. Dat water is nu geheel verdwenen, maar gezien de resten van laagjes kalk op de grond heeft het water lange(re) tijd de kuil voor een groot deel gevuld.

De kuil kent geen dragende pilaren en bestaat in feite uit drie kamers (zie figuur 3). De kamers één en twee zijn uitgezaagd voor de winning van bouwsteen. De ontginning begint van onder de schacht en niet vanaf de graet. Welke kamer het eerste is "gemaakt", kan niet uit de breek- en zaagsporen worden herleid. Men kan hier spreken van een echte "boerenontginning": de blokbreker heeft niet bepaald met groot vakmanschap de blokken uit de ondergrond gehaald. De plafonds zijn zeer ongelijk en ook op de wanden is het ontginningspatroon zeer grillig en heeft willekeurig plaatsgevonden. Alleen in kamer 1 zijn aantoonbaar stoelen (dit zijn zuilen van mergel) uitgezaagd. Over vier stoelen breed, gebruik makend van een centraal schaaap, is de kamer voor een deel verder uitgebreid. Een schaaap is de eerste zuil mergel, die werd uitgebroken. Zou het vakmanschap van de blokbreker(s) al debet zijn aan de grillige winningstechniek, de vele diagonaal lopende storingsen in het gesteente hebben de ontwikkeling van zijn vakmanschap in ieder geval ernstig in de weg gestaan.

In kamer 2, die niet hoger is dan anderhalve meter, is goed te zien, dat de kalksteen plaatselijk dermate hard is, dat er met een zaag niet door heen te komen was. Deels is de steen dan ook gewoon gebroken en onder een duidelijk aanwezige karstlaag zijn er op bescheiden wijze en in bescheiden omvang blokken uitgezaagd. Alhoewel er geen direct of aanwijsbaar instortingsgevaar bestaat, kan men, gezien de vele breuken en storingsen, de kuil toch niet als echt stabiel kenschetsen. Ook op de wanden staat nog al wat druk, wat het voorgaande beeld bevestigt (figuur 4).

Kamer 3 is slechts 1,10 m hoog en is in haar geheel met beitels op een primitieve wijze uitgehakt. In de gehele kuil komt geen vuursteen voor en ook ontbreken er aardpijpen.

FIGUUR 3

Kamer 1 (foto: Ton Breuls).

De geschatte diepte van de kuil vanaf het kelderniveau tot plafond is acht meter.

De winning van bouwsteen zal zeker aan de wieg van deze kuil gestaan hebben, maar de kwaliteit van de kalksteen, met de broze mergel, beginnende karst en de vele scheuren, heeft dit belet. De algemene indruk van de kuil is, dat ze als schuilplaats heeft gediend in onzekere tijden. Diverse rechthoekige nissen in de muur wijzen daar op. Ook is er een "gotisch" nisse, met daarin nog vaag een kruis gekrast. De ruwe en brosse mergel liet het maken van opschriften met houtskool niet toe. Wel staan er enkele inkrassingen met de initialen VDBN, VDBY en VDBN. Deze initialen verwijzen naar de familie Van den Bosch, die tot enkele jaren na de Tweede Wereldoorlog in de Kleinstraat 3 gewoond heeft. En voor de enkeling, die in deze kleine kuil zou verdwalen, is de inkrassing Kleinstraat een hulpzame aanwijzing, waar hij zich bevindt. En verder heeft "VDBJ" zijn initialen niet ingekrast, maar met de walm van de carbidlamp tegen het plafond geschreven.

CONCLUSIE

Al met al is Kuil Lankamp een kleine kuil zonder verrassende landschappen, oude opschriften of spannende zaken. Jarenlang is de kuil in vergetelheid geraakt, slechts betiteld als "vermoedelijke kuil", maar nu toch eindelijk opgenomen in de lijst van "toegankelijke kuilen". In enkele gaten in de wanden lag een laag fijn stof en mergelgruis met sporen van pootafdrukken van knaagdieren (muizen).

FIGUUR 4

Doorkijk naar kamer 3 (foto: Ton Breuls).

Misschien juichen zij wat gezelschap toe of willen verder met rust gelaten worden. Niemand die het zal weten. Voor een dikke, vette, maar dode bromvlieg kwam elke hulp echter te laat.

SUMMARY

THE LANKAMP PIT

A 1985 study still characterised the Lankamp Pit in Val-Meer, a Belgian village south of Maastricht, as a 'putative' private quarry, which meant that its existence could not be confirmed. While its presence was surmised from older reports and stories, often based on witnesses' ac-

counts, the then owner of the land strenuously denied its existence. After the property had changed hands, however, the new owner went in search of a possible access to the quarry, cutting through the upper layers of gravel, loam and marl. After some digging, he managed to find the entrance, thus confirming the presence of a quarry under the house. Unfortunately, this small quarry has no exiting features in the form of huge spaces, ancient inscriptions or the like.

LITERATUUR

JANSSEN, JOHAN, 1985. De kuilen van Val(-Meer). SOK-Medelingen 24: 3-53.

